

Współczesna Czechosłowacja

PRZEGLĄD OSTATNICH WYDARZEŃ

Nauczyciele wiejscy. W drugiej połowie listopada wszyscy nauczyciele wiejscy na terenie Republiki Czechosłowackiej otrzymali list od ministrów Nejedlego (szkolnictwo, nauki i sztuki) oraz Ďuriša (rolnictwo). List zawierał wezwanie do możliwie najaktywniejszej pomocy przy budowie socjalizmu na wsi; stanowił on wstęp do szeroko zakrojonej akcji, której dalszymi etapami były: ogólnopañstwowa konferencja nauczycieli wiejskich w Pradze w dniach 9 i 10 grudnia, powiatowe narady nauczycieli wiejskich w dniu 17 grudnia oraz dalsze imprezy zmierzające do nawiązania kontaktu między szkołą i rodzicami.

„Uczcie młodzież wiejską — pisali dwaj ministrowie w swoim liście. — Ukazujcie jej przy każdej sposobności, we wszystkich przedmiotach nauczania, jak ciężkie ma życie i pracę samotny rolnik, jak niewielkie plony daje mu rola i hodowla, gdy gospodaruje starymi sposobami. Otwierajcie przed młodzieżą szerokie perspektywy przyszłości. Ukazujcie jej, jak wspólna praca i udoskonalone maszyny zmienia życie wsi, jak dopiero ten rolnik, który nauczył się wykorzystywać owoce nauki, stanie się panem przyrody, na co wskazał całemu światu sławny Mieczurin i jego sowieccy naśladowcy...

I uczcie nie tylko dzieci w szkole, ale i drobnych i średnich chłopów poza szkołą. Przekonujcie wahających się, aby i oni wciągnęli się do tej nowej organizacji pracy i życia na wsi... I sami przyłóżcie do tego ręki. Gdzie nie ma jeszcze rolniczej spółdzielni produkcyjnej, pomóżcie ją założyć. Gdzie jest, pomóżcie zwiększyć liczbę jej członków”.

W dalszym ciągu list wymienia cztery najważniejsze punkty współdziałania nauczycieli z rolniczymi spółdzielniami produkcyjnymi: 1. Pomoc w osiągnięciu głównego celu spółdzielni: zwiększenia wydajności roli i hodowli; 2. pomoc w urzeczywistnianiu socjalistycznej zasady wynagradzania za wspólne prace według ilości i jakości wykonanej pracy; 3. pomoc przy szkoleniu członków spółdzielni w zakresie techniki rolniczej i metod miezurynowskich; 4. pomoc w prowadzeniu administracji i gospodarki finansowej w spółdzielniach.

W dniu 9 grudnia po południu otwarty został zjazd 650 nauczycieli i nauczycielek wiejskich w Pradze. Pierwszy przemówił do zebranych min. Nejedlý, który w obszernym referacie przedstawił zadania nauczyciela wiejskiego w dzisiejszej Czechosłowacji. Do zadań tych należy niezmiernie ciężka walka z zacofaniem wsi czechosłowackiej. Nauczyciel nie powinien traktować pracy swojej na wsi jako pierwszego szczebla kariery zawodowej, jako czegoś przejściowego, ale jako jedno z naczelných zadań, które przypadają w państwie nauczycielstwu. „Z doświadczenia wiemy — mówił minister — że kto ma dobrą wolę zrobi pięć i dziesięć razy więcej niż ten, kto tej woli nie ma. Nie pozwólcie się mechanicznie na brak czasu. Widzimy to u przodowników pracy i widzimy to u nauczycieli... Chcemy tylko i nie wymawiajmy się od razu z góry, że nie możemy. Powiedzmy sobie, że jeszcze nie umiemy — to jest możliwe — ale nie mówmy, że nie możemy,

Wiceminister szkolnictwa, nauk i sztuk Pavlik uzupełnił referat ministra Nejedlego, podkreślając zwłaszcza zmiany, jakie zachodzą w sytuacji na wsi. Niemniej zasadniczych przemian dokonać można tylko codzienną, wytrwałą, drobiazgową pracą uświadamiającą. Szczególnie potrzebna jest pomoc nauczycielstwa w organizacyjnych pracach spółdzielni, ponieważ cały dotychczasowy rodzaj życia i pracy rolnika sprawił, iż nie posiada on uzdolnień do pracy kolektywnej. Wiceminister podkreślił także, iż obecnie nauczyciel wiejski ma wszelkie warunki do dobrej pracy: ma bowiem za sobą pomoc i poparcie całego społeczeństwa, stoi za nim uświadomiona klasa robotnicza, wiedzona przez Komunistyczną Partię Czechosłowacji, dającą nauczycielom taką pomoc, jakiej nigdy przedtem nie mieli.

Prezydent Gottwald w liście wystosowanym do konferencji aprobował gorąco jej program i wskazywał dziesięcym nauczycielom na ich wielki wzór: „nauczycieli czeskich z doby „przebudzenia” narodowego w 19. wieku.

W rezolucji uchwalonej przez zjazd postanowiono wziąć list dwóch ministrów referaty zjazdowe i list prezydenta za zasadnicze wytyczne pracy nauczycielskiej i przyczynić się do tego, aby nie pozostały one bez echa w żadnej wiejskiej szkole i u żadnego wiejskiego nauczyciela.

Wydawnictwa periodyczne. W końcu listopada rząd uchwalił projekt ustawy o wydawnictwach periodycznych wniesiony pod obrady przez ministra informacji i oświaty Kopeczkiego. W uzasadnieniu projektu minister podkreślił, iż dotychczasowe prawne uregulowanie tej ważnej dziedziny opierało się na starych przepisach ustaw prasowych austriackiej i węgierskiej, które odzwierciedlały mieszczańskie, liberalistyczne pojmo-

wanie zadań prasy i wolności prasy. Ten sam stan rzeczy przetrwał i za czasów pierwszej republiki czechosłowackiej.

Obecny projekt postanawia, iż wydawanie gazet i czasopism nie może być przedmiotem działalności przedsiębiorstwa prywatnego, a jako główne zadanie wskazuje wydawnictwom periodycznym pomoc w pracy twórczej ludowi czechosłowackiemu i wychowywanie go do socjalizmu.

Rzetelne pełnienie obowiązków przez dziennikarzy zapewnić ma utworzony zgodnie z ustawą Związek Dziennikarzy Czechosłowackich, jednoczący wszystkich zawodowych dziennikarzy. Związek będzie organizacją ideową, dbającą o to, aby działalność każdego członka odpowiadała pod względem moralnym, politycznym i fachowym potrzebom budowy nowego ładu społecznego w Czechosłowacji.

Sprawy wojskowe mundury i odznaki honorowe. Rozkazami naczelnego zwierzchnika czechosłowackich sił zbrojnych, prezydenta republiki Klementa Gottwalda, wprowadzone zostały z dniem 1 stycznia 1951 r. nowe mundury armii czechosłowackiej i honorowe odznaki w wzorową służbę.

W sprawie mundurów rozkaz z dn. 6. 12. 50. nakazuje wprowadzenie nowych naramienników kolorowych dla poszczególnych broni oraz nowych dystynkcji oficerskich i podoficerskich, jak również oznak przynależności do rodzajów broni.

„Te zmiany — głosi rozkaz — dadzą mojemu wyraz zblizaniu się naszej armii do jej sławnego wzoru, Armii Radzieckiej i braterstwu naszej armii z Radziecką Armią-Oswobodzicielką.

Zmiany dadzą wyraz stosunkowi naszego uświadomionego żołnierza do broni, którą dał mu do ręki pracujący lud republiki, ażeby chronił owoce jego pracy twórczej przed napaścią imperialistów.

Zmiany podkreślą także zaszczytne zadanie, które w obronie republiki powierzają się dowódcom wojskowym. Zmiany w mundurach generałów i oficerów mają też być przeprowadzone tak aby podkreślały zaszczytny charakter i doniosłość szarzy oficerskiej”.

Rozkaz ministra obrony narodowej gen. dra Al. Čepički, wydany w wykonaniu rozkazu naczelnego zwierzchnika sił zbrojnych wprowadził następujące zmiany:

Piechota otrzymuje naramienniki czerwone, bramowane czarno; artyleria i broń pancerna — czarne, bramowane czerwono, lotnictwo — jasnoniebieskie bramowane czarno. Wojska techniczne mają naramienniki czarne z czarnym obramowaniem, wojska łączności i wojska kolejowe — czarne z obramowaniem niebieskim. Oddziały sanitarne, intendentura, korpus sprawiedliwości i administracja mają naramienniki brązowe z obramowaniem czerwonym.

Rozróżnia się mundury polowe i wyjściowe przy czym u tych ostatnich nosi się bluzę rozpiętą pod szyją z krawatem. Zamiast butów sznurowanych wprowadza się dla wojsk lądowych wysokie czarne buty. Zasadnicza barwa mundurów — khaki dla wojsk lądowych, szaroniebieska dla lotnictwa — pozostaje bez zmiany.

Oficerowie broni mają naramienniki złote, oficerowie służb — srebrne. Dystynkcje zaznacza się gwiazdkami srebrnymi (na tle złotym) lub złotymi (na srebrnym). Układ gwiazdek jest podobny jak u oficerów Armii Radzieckiej. Oprócz gwiazdek oficerowie noszą na naramiennikach oznaki swoich broni lub służb.

Rozkaz prezydenta z dn. 10 listopada postanawia, że z dniem 1 stycznia 1951 wprowadza się odznaki honorowe dla szeregowców i podoficerów zasadniczej służby wojskowej. „Odznakami honorowymi — mówi rozkaz — nagradzać się będzie tych, którzy wyróżnią

się wynikami osiągniętymi w szkoleniu bojowym i politycznym i będą wzorowo wypełniali swoje obowiązki wojskowe”. Odznaki honorowe nosi się na prawej stronie piersi.

Zgodnie z wydanym przez min. obrony narodowej regulaminem, odznaka ma kształt owalny, wysokość 51 mm, szerokość 46. Tworzy ją czerwona pięcioramienna gwiazda, bramowana złotymi liśćmi lipowymi; w środku jest mały herb państwowy Czechosłowacji, otoczony pasem emalii ze złotym napisem, który mówi, do jakiej broni należy posiadacz odznaki („Wzorowemu... strzelcowi, artylerzyście, tankiście łącznościowcowi...” itd.). W dolnej części odznaki uwidocznioma jest symbolicznie taż sama broń. Ogółem jest 16 rodzajów odznaki, w zależności od broni i służb.

Odznakę honorową mogą uzyskać żołnierze i podoficerowie, którzy wykażą, iż są uświadomieni i godni zaufania pod względem politycznym, że odznaczają się duchem bojowym i aktywnością w pracy masowej. Muszą nie tylko opanować swój rodzaj broni pod względem technicznym, ale też przez trwałą, wzorową karność i postawę wykazać, że jako wzorowi żołnierze należą do najlepszych obrońców ojczyzny.

Odznaczenia dokonywać się będzie przy uroczystych okazjach przed frontem jednostki. Posiadacze odznak honorowych mogą je także nosić po ukończeniu służby wojskowej, przy uroczystych okazjach na ubraniu cywilnym.

Zakończenie zbiorów. W pierwszych dniach listopada prezydium centralnego komitetu wykonawczego Frontu Narodowego wydało odezwę w sprawie dokończenia zbiorów. Czytamy tam, iż wyniki pracy rolników czechosłowackich w roku bieżącym były bardzo dobre, a dostawy zboża i ziemniaków przekroczyły znacznie

plan. Niemniej nieprzyjazne warunki atmosferyczne w październiku i początkach listopada uniemożliwiły dołączenie zbiorów plodów okopowych zwłaszcza ziemniaków i buraków cukrowych. W związku z tym, powołując się na analogiczną odezwę KC KSC do wszystkich członków partii komunistycznej, prezydium zwróciło się do pozostałych partii politycznych i organizacji wchodzących w skład Frontu Narodowego z apelem o zorganizowanie jak najdalej idącej pomocy dla rolników w postaci tworzenia brygad ochotniczych zarówno z ludności okolicznej, jak też — w razie potrzeby — i z ludności miejskiej, ażeby nie pozostawić ani hektara buraków, ziemniaków czy roślin pastewnych.

„Choinki republiki” i rozbudowa wolnego rynku. W końcu listopada rząd przyjął do wiadomości komunikat ministra opieki społecznej Erbana w sprawie tzw. „choinek republiki”. Minister wyjaśnił, że akcja pod tą nazwą, która przyjęła się powszechnie i ma już swoją tradycję, była w czasach ustroju kapitalistycznego sposobnością do imprez dobroczynnych, które łagodzić miały przynajmniej najgorsze skutki, jakie wynikały z gospodarki kapitalistycznej dla dzieci pracujących. Także i w latach powojennych nie dało się zrazu uniknąć organizowania przy tej sposobności zbiórek na rzecz najuboższych dzieci i młodzieży; ostatnia taka zbiórka odbyła się w roku ubiegłym. Obecnie już — jak stwierdza komunikat oficjalny — „dzięki naszemu ludowo-demokratycznemu ustrojowi gospodarstwu i społecznemu i dzięki usilnej pracy naszego ludu troska o młodzież jest zapewniona całkowicie ze środków publicznych. Nie istnieje przeto potrzeba żadnych zbiórek i uroczystość „choinki republiki” otrzyma w roku bieżącym nowy charakter”. Mianowicie z jednej strony

będzie radosną uroczystością dziecięcą z wesołym programem, z drugiej zaś — sposobnością dla organów administracji ludowej, organizacji masowych, stowarzyszeń rodzicielskich itp., aby przedsiębrały zobowiązania na korzyść dzieci: patronaty nad szkołami urządzenie boisk, kąpek dziecięcych, organizowanie drużyn szkolnych itp. Uroczystości rozpoczęły się w połowie grudnia pod hasłem „Pokój dla dzieci na całym świecie” i trwały do 1 stycznia 1951.

Ministerstwo handlu wewnętrznego wprowadziło przed świętami szereg ulepszeń sprzedaży oraz szereg nowych artykułów wolnorynkowych. Uwolniono całkowicie z gospodarki kartkowej ryby słodkowodne, drób i zwierzyńnię. Przed świętami sprzedawano karpie, kury, indyki, sarny, bażanty i kuropatwy. Na rynek mięsny wprowadzono nowe, lepsze gatunki konserw wieprzowych; ponadto cytryny, pomarańcze, jabłka i orzechy oraz rozmaite gatunki sody czy i napojów alkoholowych.

Dla osób nie mających własnego ogniska domowego przygotowano kolacje wigilijne z urozmaiconym jadłospisem w restauracjach; poza tym wiele restauracji praskich sprzedawało gotowe lub na wpół gotowe potrawy dla ułatwienia wigilii kobietom pracującym.

Kursy dla pracowników administracji. W pierwszej połowie listopada zakończony został w Przyborze (Příbor) pierwszy czternastodniowy kurs młodzieżowej szkoły administracji publicznej. Grupa młodych funkcjonariuszy administracyjnych wysłuchała tu wykładów o zadaniach i sposobie pracy w radach narodowych, o polityce rolnej, o planowaniu, a dalej: o państwie, prawie, aparacie państwowym, o ich powstaniu i funkcjach, o konstytucji sowieckiej i czechosłowackiej. Zajmowano się także zada-

niami administracji ludowej w zakresie wychowania młodego pokolenia ze szczególnym uwzględnieniem organizacji młodzieżowej, zadaniami nowej szkoły itd. Kursiści - funkcjonariusze zobowiązali się zdobyte wiadomości zużytkować w swoich środowiskach i brać czynny udział w pracy organizacji młodzieżowej na swoim terenie, jak również czynnie dopomagać rolnicyzmem spółdzielniom produkcyjnym.

Z życia teatru. W listopadzie słowacki teatr zawodowy w Bratysławie obchodził trzydziestolecie istnienia. Uroczystości zaczęły się 8 listopada otwarciem w salach Muzeum Słowackiego wystawy, która obrazowała trzydziestoletni rozwój słowackiego życia teatralnego. Tegoż dnia w sali Teatru Narodowego w Bratysławie odbyło się wspólne uroczyste posiedzenie czeskiej i słowackiej Rady teatralnej i dramatycznej oraz komisji propagowania teatru. Na posiedzeniu przemawiał m. in. przewodniczący słowackiej rady teatralnej M. Huba, podkreślając związek rozwoju teatru słowackiego z Wielką Rewolucją Październikową, która dała małym narodom prawo samostanowienia i prawo do własnej kultury — oraz wpływ teatru sowieckiego na teatr słowacki już w czasach pierwszej republiki. Wiceminister szkolnictwa, nauk i sztuk Pavlašek podkreślił szczególnie konieczność współpracy teatru czeskiego i słowackiego które wyrastają ze wspólnych kulturalnych korzeni.

W końcu posiedzenia ogłoszone zostały wyniki tegorocznego „Żniwa teatralnego” (Divadelní Žatva), współzawodnictwa teatrów w skali ogólnopństwowej. Zwycięzcą został zespół Teatru Realistycznego w Pradze za świadome i celowe stosowanie metod Stanislawskiego i doświadczeń teatru radzieckiego, co przyczyniło się do doskonałego wystawienia dwóch dramatów czeskich — oraz indywidualnie

kierownik artystyczny tego zespołu, Karol Palouš. Poza tym udzielono licznych nagród i wyróżnień zarówno zespołom jak i poszczególnym artystom w dziedzinie opery, baletu, dramatu, operetki i komedii muzycznej oraz teatru dla młodzieży.

Uroczystości teatru słowackiego zakończyły się w drugiej połowie listopada, kiedy do Bratysławy przybyła delegacja rządowa, aby wziąć udział w uroczystym przedstawieniu słowackiej opery Eugeniusza Suchonia „Krutňava”. W przemówieniu wygłoszonym w Bratysławie min. informacji i oświaty Kopecky raz jeszcze podkreślił konieczność ścisłej i bliskiej współpracy kulturalnej czesko-słowackiej. W wielu dziedzinach — mówił minister — powstały już jednolite organizacje w duchu braterskiej współpracy obu narodów. Dotyczy to pisarzy, plastyków, kompozytorów, dziennikarzy, sportowców itd. Współpraca ta jednak musi być rozciągnięta na dalsze dziedziny.

Z okazji uroczystości udzielono wyróżnień honorowych 42 zasłużonym aktorom, muzykom i członkom personelu technicznego teatru słowackiego; dwom osobom udzielono wyróżnień pamiątkowych.

W Słowacji istnieje obecnie dziewięć zawodowych teatrów z siedemnastu zespołami liczącymi 1223 pracowników. Od roku 1946 liczba widzów wzrosła czterokrotnie. Jednocześnie rozwija się doskonałe teatr amatorski; istnieje z górą 2000 zespołów.

Zgon min. Šrobara. W dniu 6 grudnia zmarł w Ołomuńcu w wieku lat 83, minister dla spraw ujednoczenia ustawodawstwa, dr Vavro Šrobar.

Dr Šrobar urodził się 9 sierpnia 1867 w Liskowie pod Rużomberkiem (Słowacja). Już w czasach szkolnych brał żywy udział w życiu publicznym, co sprawiło, iż musiał zdawać maturę w Przerowie w Czechach gdyż władze ówczesnych Węgier wykluczyły

go ze wszystkich gimnazjów na terytorium „królestwa Węgier” do którego podówczas należała Słowacja. Następnie Šrobar ukończył studia lekarskie w Pradze i praktykował w Słowacji jako lekarz. Przez rok więziły go władze węgierskie w twierdzy Szegedyn.

Praca polityczna całego życia min. Šrobara poświęcona była idei zbliżenia i zbratania narodu czeskiego i słowackiego. Już w czasie pierwszej wojny światowej dr Šrobar był inicjatorem uchwalonej 1 maja 1918 w Liptowskim św. Mikuluszu rezolucji, którą Słowacy postanawiali zjednoczyć się w jedno państwo z Czechami.

Po pierwszej wojnie światowej dr Šrobar piastował przez pewien czas tęki ministra zdrowia i ministra szkolnictwa. Do roku 1937 był profesorem uniwersytetu Komenskiego w Bratysławie, a potem aż do powstania słowackiego w 1944 r., lekarzem uzdrowiskowym w Trenczańskich Ciepłicach, współpracując czynnie od początku w ruchu oporu przeciw hitlerowcom i ich słowackim sprzymierzeńcom.

Po upadku powstania słowackiego dr Šrobar przedarł się do Lwowa i dalej do oddziałów radzieckich i czechosłowackich, z którymi powrócił następnie do ojczyzny, pomagając organizować administrację na terenach oswobodzonych już w roku 1944. W pierwszym, koszyckim, rządzie powojennym objął tęki ministra finansów; w drugim gabinecie Gottwalda utworzonym w końcu lutego 1948 r., tęki ministra dla spraw ujednoczenia ustawodawstwa, którą zachował także w rządzie Zapotockiego.

Obok działalności lekarskiej i politycznej dr Šrobar był także czynnym literatem i publicystą.

Zwłoki zmarłego przewiezione zostały do Bratysławy, gdzie w dniach 7—9 grudnia odbyły się uroczystości żałobne. 9 grudnia odbył się pogrzeb na cmentarzu św. Andrzeja w Bratysławie.

Pisma Klementa Gottwalda. W końcu listopada rozesłany został pro-numeratorom pierwszy tom Pism Klementa Gottwalda. Pierwotny nakład w wysokości 100.000 egzemplarzy trzeba było więcej niż podwoić, gdyż ogółem zgłosiło się w subskrypcji bez mała 228 tys. prenumeratorów, cyfra ta dotyczy przy tym jedynie Czech, gdyż dla Słowacji wydane zostaną Pisma Gottwalda w języku słowackim.

Umowa handlowa z ZSRR. W pierwszych dniach listopada zawarta została umowa handlowa między Czechosłowacją i ZSRR na okres 1951—1955. Umowa przewiduje rosnące dostawy podstawowych surowców i środków inwestycyjnych ze Związku Radzieckiego do Czechosłowacji. Oprócz tego Związek Radziecki udzieli Czechosłowacji bezinteresownie rozległej pomocy technicznej, która umożliwi wprowadzenie nowych gałęzi produkcji i daleko idące udoskonalenie dotychczasowej produkcji czechosłowackiej. Czechosłowacja otrzymuje jednocześnie długoterminowe zamówienia na rozmaite wyroby, które zapewnią stałe zatrudnienie przemysłowi czechosłowackiemu i umożliwią jego rozwój.

Nota do St. Zj. w sprawie żeglugi powietrznej. Ministerstwo spraw zagranicznych Czechosłowacji doręczyło ambasadzie amerykańskiej w Pradze notę w sprawie ograniczeń wprowadzonych przez amerykańskie władze okupacyjne w Niemczech dla czechosłowackiej komunikacji lotniczej. Nota odpiera wysuwane przez Amerykanów zarzuty rzekomego naruszenia przepisów dotyczących żeglugi powietrznej i protestuje przeciwko zakazowi przelotów czechosłowackich samolotów komunikacyjnych nad amerykańską strefą okupacyjną w Niemczech.

Andrzej Józef Kamiński